

RECENZIÓ A TÁNC – TANANYAG – MÓDSZER CÍMŰ MÓDSZERTANI JEGYZETRŐL

Balogh János, egyetemi hallgató, SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai
Tanszék, Táncfolklorisztika – táncantropológia szakirány

Absztrakt

Az elmélet és a gyakorlat értékteremtő kapcsolódásainak kísérleteit és magvalósulásait teszi közzé ez a mindenképpen hiánypótló sorozat. A sorozat és jelen kötete a néprajz, a tánc kutatás és a pedagógia eredményeit, módszertani megoldásait ötvöző kutatásoknak, gyakorlatoknak különböző megközelítési módjait mutatja be. A tartalmi, formai és műfaji szempontból is változatos kötet tánc kutatással, muzeológiával, pedagógiai módszertannal, táncpedagógiával, valamint a hon- és népismerettel foglalkozó írásait vettem szemügyre (kritikai) ismertetőmben.

Kulcsszavak: tánc kutatás, táncpedagógia, hon- és népismeret, néprajz, muzeológia

Nincs is nagyszerűbb annál, mikor az elmélet s a gyakorlat oly ideálisan kiegészíti egymást, hogy korszerű és egyben értékteremtő eszközzé tud válni. A néprajz és a pedagógia interdiszciplináris halmazainak metszetében találkozó értékek olyan minőségi változást generálhatnak, melynek révén megvalósulhat a társadalmi szinten értékes, de az egyén számára is eredményes „konstruktív életvezetés” (Bábosik & Mezei, 1997, p. 18). Recenzált könyvünk a Debreceni Egyetem Tradíció és Edukáció sorozatának második kötete, melynek szerkesztője, Bartha Elek, az első kötet előszavában összegyűjtött „metodikai ötlettár”-ként határozta meg a sorozat célkitűzését. „A közoktatásban, szakképzésben, általános és középiskolában hon- és népismeretet, népművészetet, néprajzot tanító tanároknak; tanárjelölteknek, a bölcsészet- és társadalomtudományokat tanuló egyetemi hallgatóknak.” (Bartha, 2018, p. 7)

A kötet négy, kulcsszavakba tömörített témába rendezi az írásokat. A tánc kutatással, a muzeológiával és a pedagógiai módszertannal egy-egy, a táncpedagógiával, valamint a hon- és népismerettel pedig három-három tanulmány foglalkozik. Ezek tartalmi, formai és műfaji szempontból is változatosak (ötlettár, jegyzet, tudományos értekezés), ami megfelel a sorozat eredeti célkitűzéseinek.

Hagyományos és új megközelítések a magyar néptánc kutatásban című tanulmányában Kavecsánszki Máté a hazai tánc kutatás régi és új irányainak rövid összefoglalására, párhuzamainak és eltéréseinek bemutatására vállalkozik. A tánc kutatás intézményesülése, fórumai, műhelyei, eredményein túl kitér a mozgáseméleti, táncfolklorisztikai, táncantropológiai, kritikai, és társadalomtörténeti megközelítésekre is. Szorgalmazza a legújabb kutatási eredmények mielőbbi széleskörű bemutatását, a szakmai kapcsolati háló kiépítését. Különösen fontos, hogy felhívja a figyelmet a *kritikai tánc tudomány* jelentős hiányosságaira, az új *társadalomtörténet* – mint

posztmodern társadalomtörténeti irányzat – módszereire és azok alkalmazásának jelentőségére a tánctudományban (p. 27–28). Kavacsánszki írása rendszerező látásmódjával, kritikai szemléletével, újító szellemiségével, szakmai és mégis érthető nyelvezetével a kötet iránymutató, összefoglaló írása.

A Dani Erzsébet és Bólya Anna Mária szerzőpáros egy már működő, multidiszciplináris oktatásmetodikai modellel kapcsolatos vizsgálat eredményeit mutatja be. Ebben a tanári előadás, magyarázat és a szemléltető anyagok (a szerzők megfogalmazásában a tanári jelenlét és a vizuális megjelenítés) tanórai szabályozott arányainak hatását elemezték. A tudástranszfer mérésére a Szitó-féle kérdőívet alkalmazták, mellyel hét különböző tanulási stílusban vizsgálták az általuk alkalmazott modell eredményességét, a Táncművészeti Egyetem táncpedagógus és táncművész hallgatóinak körében. Az identitás kialakulását is befolyásoló, digitális világhoz kötött megismerő folyamatokat és a figyelem típusait (a szerzők nem túl szerencsés megfogalmazásában a „figyelmi és megismerési típusokat”) vizsgálatuk középpontjába állítva olyan módszertani modellt kínálnak, amely – véleményük szerint – az úgynevezett „mélyfigyelem” kialakítását segíti elő. Az ennek eredményességét vizsgáló – helyenként ellentmondásos – kérdőívek sajnos inkább a vizsgálatba bevont személyek benyomásait számszerűsítik. Ettől természetesen a modell még eredményesen működhet.

A recenzens maga is gyakorló táncpedagógus lévén egyetért Ábrahám Nórával abban, hogy a táncelmélet elengedhetetlenül fontos nemcsak a táncpedagógus- és táncművész-képzésben, hanem az alapfokú művészetoktatásban is. Az utóbbi esetben a harmadik évfolyamtól kötelező heti egy alkalommal elméleti képzésben részesíteni a növendékeket. Elméleti-módszertani írásában a szerző voltaképpen Szentpál Olga kéziratban maradt írására igyekszik építeni. A 15 oldalas tanulmány kilenc célt határozott meg. Néhány példaként ezek közül:

- a táncelmélet tartalmának, felépítésének meghatározása, a testképzés szempontjából lényeges szerepének hangsúlyozása (p. 51);
- „(...) a test kulturális kapcsolatrendszere táncral kapcsolatos kontextusában megérthetővé váljon (...)” (p. 51);
- néprajz, tánc történet, mozdulatelemzés és táncjelírás tantárgyak összekapcsolhatósága és egymáshoz viszonyított szerepe (p. 52);
- a hivatásos tánc definíciója, értékszempontjai, követelményei. (p. 52).

Ezeket három szempontrendszer alapján kívánta vizsgálni:

- történeti-kulturális antropológiai megközelítés (p. 51)
- a táncművészeti oktatás célrendszere és funkciói (p. 52)
- testértés és testértelmezés (p. 52)

A szerző végül egy tizedik, korábban nem ismerttetett célkitűzést, a táncos, előadó és koreográfus közötti különbség bemutatását látta megvalósítottának (p. 61). Ezek a célkitűzések és szempontrendszerek túlmutatnak az írás keretein, vélhetőleg egy tágabb kutatás kontextusában megfogalmazott kérdésfeltevések, amelyekre még nem született válasz. S ezen a ponton a recenzens néhány kritikai megjegyzést is tesz. A tanulmány nyelvezete gyakran nehézkes, teli szokatlan szókapcsolatokkal (például: „A gesztus-szekvenciák testen belüli képzési helye, a súlypont helyes megtalálása és a mozgásfázisok kapcsolása már táncalkotást jelenthet. Ennek okán pedig különbözik a történetileg és kulturálisan is elkülöníthető mozgásformákban,

ami egyaránt lehet az aktuális táncrend része. Amennyiben motívumok betanulása, a tánc mozdulatainak helyes sorrendiségét betartva építkező magatartásban kerül prezentálásra, megszülethet az improvizáció képessége.” (p. 60)), a stílusa pedig következetlenül csapong a tudományos értekezés, az esszé, és az élménybeszámoló között. A nyelvi, stilisztikai egyenetlenség összefüggésben áll a tartalmi hiányosságokkal is, mert az érvelés nem tűnik mindenhol következetesnek, az ok-okozati viszonyok nehezen követhetők. Végül a hivatkozások gyakori hiánya aláássa az érvelés hitelességét, a mentalitástörténeti utalásoknál vagy a tánc történeti leírásoknál (például „A hagyomány szerepe a táncoktatásban” fejezetben (p. 52–54), „A testképzési rendszer szerepe” fejezetben (p. 59), „A táncalkotás képessége” fejezetben (p. 60).)

Csont István jelentős nemzetközi szakirodalmat felvonultató írása a múzeumi gyűjtemények és archívumok online térben való megjelenését, annak módozatait és lehetőségeit, informatikai megoldásait mutatja be. A részletes történeti áttekintés és a modern technológiai leírások mellett kitér ezek múzeumpedagógiai hasznosságára is. Kiemeli, hogy a múzeumi archívumok közreadásának módja hatással van a tanulási folyamatba történő bevonás mértékére és minőségére.

Marinka Melinda tanulmánya a projektmódszer többszínű, hibrid alkalmazását ismerteti a rátkai és az északkelet-magyarországi régió német nemzetiségi iskoláinak példáján, saját munkatapasztalatai alapján. Kiemeli, hogy a hagyományos és digitális terepen végzett néprajzi kutatás (netnográfia) szemléletmódjának alkalmazása a pedagógiai munka során hasznos eszköz lehet a mai „digitális”, vagy „alfa generáció” oktatásához, és a szerző ezzel a jelenkor problémáira próbál megoldást nyújtani. A recenzens itt kiemelten fontosnak tartja az írásban megjelenített komplex látásmódot, amely nemcsak a néprajz és a pedagógia számára ad lehetőségeket, hanem inspirációt jelent az oktatási intézmények és legfőképp a pedagógusok számára a hasonló projektek, módszerek kidolgozására és megvalósítására.

Juhász Eszter dolgozatában a történelem és a néprajz – mint történeti tudomány –, interdiszciplináris kontextusaira építve mutatja be a hon- és népismeret tantárgyban foglalt történelmi ismereteket. Az oktatást szabályozó Nemzeti Alaptanterv és a Kerettanterv vonatkozó részeinek ismertetését néhány nyomtatott és digitális tankönyv áttekintése követi. A szerző nem azonos szempontok szerint vizsgálja meg ezeket. Az interaktív 3D okoskönyvek (Click n’ Learn) sajátosságaival kapcsolatban egyet kell értenem azzal, hogy a modern pedagógiai eszközök alkalmazása csak olyan környezetben lehetséges, ahol mind az iskolában, mind otthon rendelkezésre állnak a megfelelő technikai feltételek, és ez utóbbi az esetek többségében még gátat szab ennek.

Gyúróné Szenka Dóra célja ugyancsak a hon- és népismeret valamennyi tantárgyközi kapcsolatainak feltérképezése. Bár a szerző hangsúlyozza a társadalomnéprajzi kutatások eredményeinek beépítését, kritikusabb szemléletmódjának érvényesítését az oktatásban is (p. 128), a saját pedagógiai munkájában mintha kisebb figyelmet szentelne ennek. Leírásaiból úgy tűnik, hogy mind az általa ismertetett szakmunkákkal, mind a tananyagban is megjelenő utalásokkal kapcsolatban fontos lenne a forráskritika alkalmazása, hogy elkerülhessük az idillikus képek közvetítését és a sztereotípiák tudatosítását. Ilyen idillikus képet évsztereotípiát erősít például Arany János: *Családi kör* című versének a paraszti társadalomra vonat-

koztatása, illetve annak általánosítása, hogy a paraszti életet teljes egészében a *Tízparancsolat*, vagy egyáltalán a hitélet, a vallásosság határozta meg. A dolgozat legbővebben a tananyag feldolgozásának kipróbált, vagy lehetséges technikáit mutatja be, melyek között akad olyan is – mint az esküvő eljátszásának az ötlete, vagy az énekes női körtánc „kipróbálása”. Ez utóbbi sokkal hosszadalmasabb előkészítést és szakmai támogatást igényel ahhoz, hogy egy vagy akár két tanórában megvalósíthassuk.

Mikulics Ádám a pásztorbotolók tanításának egy lehetséges módjáról értekezik. Bevezetőjében a „tudatos táncalkotás folyamatát”, a mozgáskogníciót emeli ki, mint táncpedagógiai célkitűzéseket (p. 151–152). Részletesen bemutatja az előkészítés és a kezdeti tanulási szakaszok lehetséges módszereit, emellett hangsúlyozza, hogy ezek gyakorlati alkalmazása még nem történt meg. Gyűjtési példákkal illusztrálva írja le a táncos és eszköz egymáshoz való viszonyának formálását, értelmezi a táncos kétszólamúságot, a zenei struktúrához igazodó táncos mozgást, amelyek mind meghatározó szerepet játszanak a tudatos táncalkotás és szerkesztés képességének kialakulásában. A kitűnő elméleti felvezetőt követően hiányoznak azonban a gyakorlati tapasztalatokon alapuló leírások, például egy olyan, modulhoz kapcsolódó óravázlat (modulvázlat), amelyben az egyébként imitáció útján is elsajátítható polifón mozgáskogníciót az új pedagógiai eljárás megerősíti, és eredményül minőségi táncrekonstrukciót kaphatunk.

A kötet zárásaként Újné Pethő Andrea egy helytörténeti munka megvalósulásáról ír, amely a Szabó Magda író nő életében fontos szerepet betöltő debreceni helyszíneket, intézményeket mutatta be. A kutatás valóban rendkívül színes, ötletes, a megvalósítása pedig érdemessé tette arra, hogy a kulturális célpontokat is tartalmazó GeoGo program teljesítménytúráinak (bővebben: geogo.hu) állandó része lehessen.

A sorozat és jelen kötete a néprajz, a tánc kutatás és a pedagógia eredményeit, módszertani megoldásait ötvöző kutatásoknak, gyakorlatoknak különböző megközelítési módjait teszi közzé, s ebben a minőségében mindenképpen hiánypótló. Az írások gyarapodása szélesedő szakmai közösséget jelez, amely lehetővé teszi a tartalmi egyenetlenségek kiküszöbölését, a sorozat még formálódó szerkezetének kialakítását. Lehetőséget teremt továbbá a még kezdő etnográfusok, pedagógusok számára is az innovatív megoldások, ötletek bemutatására.

Felhasznált irodalom

- Bábosik, I., & Mezei, G. (1997). *Neveléstan*. Telosz Kiadó.
- Bartha, E. (2018). Előszó. In Bihari Nagy, É. (Ed.), *Örökség és oktatás. Módszertani Jegyzet*, Studia Folkloristica et Ethnographica / Tradíció és edukáció. Debreceni Egyetem.
- Szentpál, O. & Rabovszky, M. (1940). *A mozgásművészet rendszertana* [Kézirat]. Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet Archivuma.